

# Odbrana zemlje u uslovima društvene krize, političkog i svojinskog pluralizma

Pukovnik u penziji prof. dr *MILAN VUČINIĆ*

**D**ruštvena kriza se najneposrednije nepovoljno odražava na odbrambenu sposobnost zemlje time što je razbila njenu socijalnu, političku i ekonomsku stabilnost i kompaktnost.

U ovom trenutku ustavni poredak zemlje ugrožen je više unutrašnjim, nego spoljnim opasnostima. Ti nepovoljni unutrašnji procesi će sve više podsticati i spoljne aspiracije prema našoj zemlji. Povezanost ta dva procesa najveća je opasnost po suverenitet, nezavisnost, teritorijalnu celokupnost i ustavni poredak Jugoslavije.

Najopasniji generator unutrašnje nestabilnosti zemlje jeste međunarodna netolerantnost i splašnjavanje motiva i borbe za jugoslovensku socijalističku federativnu zajednicu. Progresivne snage za sada nisu u stanju da se efikasno suprotstave euforičnom naletu desnih, nacionalističkih snaga.

Usled ustavne krize (ustavni interregnum) na javnoj sceni se odvijaju neregularni politički procesi. Postojeća ustavna blokada je nagoveštaj velikih teškoća u borbi za novi ustav zemlje.

Navedeni i drugi retrogradni procesi čine osnovanim upozorenje Predsedništva SFRJ o opasnosti od građanskog rata na nacionalističkoj osnovi. U takvoj situaciji, veoma je značajna uporna borba za očuvanje koncepcije i osnovnih rešenja sistema opštenarodne odbrane kao društvene tekovine čija adekvatnost ne može biti dovedena u pitanje, pod uslovom njenog objektivnog vrednovanja prema najrelevantnijim kriterijumima. To podrazumeva uklanjanje iz svih doktrinarnih dokumenata ideologiziranih postavki, čime se neće umanjiti vrednost suštine načela opštenarodne odbrane i njenih praktičnih rešenja.

Ukupne prilike u kojima se nalazi SFRJ neminovno zahtevaju da se pitanje njene odbrane posmatra i ocenjuje uz njihovo maksimalno i krajnje objektivno uvažavanje. Tome sledi i potreba da se implikacije svih tih okolnosti na odbranu zemlje moraju shvatiti ne samo kao načelno, akademsko pitanje već i kao (i to osobito) pitanje koje je po svom značaju sudbinsko, a po svojoj aktuelnosti otvoreno i prešno.

Situacija u zemlji s obzirom na posledice koje ima po njenu odbranu odsudno nalaže da se pitanje odbrane zemlje u ovim okolnostima posmatra i ocenjuje na dva osnovna nivoa: na nivou opšteg odnosa društvene krize i odbrane zemlje i na nivou posledica koje po odbranu zemlje ima uvođenje svojinskog i političkog pluralizma kao novo i bitno obeležje.

## DRUŠTVENA KRIZA I ODBRANA ZEMLJE

S obzirom na dubinu, razmere, uzroke i na opšte nepovoljne posledice, koje proizvodi društvena kriza, te na odsustvo jasnih puteva i neizvesnosti u pogledu mogućnosti njenog prevazilaženja, u pogledu njenih implikacija na odbranu zemlje, moguće je postaviti dve osnovne tvrdnje: (a) društvena kriza je oslabila otpornu moć zemlje; (b) društvena kriza je aktuelizirala odbranu zemlje. Obe teze su osnovane i međusobno uslovljene.

## POSLEDICE DRUŠTVENE KRIZE NA ODBRANU ZEMLJE

I kada postojanje (opstanak) SFRJ ne bi bilo doveden u pitanje, neminovno je konstatovati da je društvena kriza u velikoj meri oslabila njenu moć i to istovremeno i podjednako u odnosu na spoljne i na unutrašnje izvore opasnosti. Takav zaključak neminovno sledi iz poređenja naše društvene stvarnosti sa onim „zadatkom“, tj. očekujućim pretpostavkama čije je postojanje bitan uslov naše uspešne odbrane.

Pre svega, treba podsetiti na poznate stavove SKJ da odbrana zemlje neposredno zavisi od njene socijalne, političke i ekonomske stabilnosti i da se ona brani celinom svoga stanja. To su, uostalom, notorne zakonitosti koje ne zavise ni od čijeg voluntarizma. Isto tako, valja podsetiti da se kvalitet toga stanja mora (samo) objektivno ocenjivati jer ni u tom pogledu voluntarizam nema mesta.

U ovom trenutku nema nikakve potrebe dokazivati da je u našoj zemlji duboka ekonomska, socijalna i politička nestabilnost. Stoga je realno reći: u onoj meri u kojoj je narušena



stabilnost zemlje u ove tri najvažnije sfere društvenih odnosa, u toj meri je oslabljena njena otporna moć.

Zemlja se brani i svojim međunarodnim ugledom, a on je uslovljen prvenstveno prilikama kakve vladaju u njoj. Međunarodni ugled zemlje merljiv je snagom tj. efektima njenog uticaja na međunarodne prilike. Takav uticaj može da ostvaruje samo ona zemlja koja je stabilna, koja može biti pouzdan partner u međunarodnoj saradnji, koja je kadra da preuzima obaveze i da ih ispunjava. Samo takva zemlja može imati respekt u međunarodnim odnosima, pouzdane saveznike i međunarodno javno mnjenje.

Sve su to bitne pretpostavke sposobnosti zemlje da odvrća agresora i da savlada agresora ako do agresije dođe. Suvišno je dokazivati da samo takva zemlja može uspešno da se brani od svakog mešanja u njene unutrašnje stvari, da može voditi nezavisnu politiku i da se može uspešno štititi od unutrašnjih opasnosti.

Koliko je društvena kriza ugrozila odbrambenu sposobnost zemlje lako se može zaključiti ako se sve ono što ona predstavlja i što može značiti u budućnosti (svojim trajanjem i svojim posledicama) posmatra i ocenjuje u smislu (suštine, značenja) koje imaju osnovne pretpostavke sa kojima računa naša odbrambena koncepcija i na njoj razvijeni sistem opšte-narodne odbrane. Među te osnovne (i očekujuće) pretpostavke od kojih polazi odnosno, sa kojima računa koncepcija i odbrana zemlje, spadaju:

- Idejno, organizaciono i funkcionalno jedinstvo odbrane zemlje. Ono podrazumeva postojanje jedinstvenog ratišta, a zatim jedinstven sistem odbrane, visok stepen solidarnosti svih građana, pa tako i naroda i narodnosti u otporu neprijatelju i u podnošenju napora i žrtava u odbrani istovetnih vrednosti i zajedničkih ciljeva;

- Visok stepen identifikacije čoveka, tj. građanina sa bitnim vrednostima zemlje koje su objekt odbrane i koje on doživljava kao sopstveno dobro koje je kao takvo spreman braniti;

- Bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti, kao izraz i posledica njihove istorijske potrebe da žive zajedno i kao rezultat njihove ravnopravnosti, solidarnosti, međusobnog poverenja i uverenosti da je SFRJ za sve njih zajednička potreba najvišeg nivoa, zajedničko delo i vrednost koju treba braniti;

– Postojanje sistema odbrane organizovanog, razvijenog i osposobljenog na savremeni način;

– Postojanje organizovanih, opremljenih i osposobljenih oružanih snaga kadrih da budu efikasan osnovni nosilac oružane borbe shvaćene na savremeni način;

– Sposobnost državnih i društvenih organa svih nivoa da uspešno ostvaruju svoju ulogu u fazi priprema i u fazi ostvarivanja odbrane zemlje;

– Sposobnost političkog i ekonomskog sistema da uspešno ostvaruju svoju funkciju u miru, u vanrednim prilikama i u ratu;

– Postojanje jedinstvenog, politički, moralno i funkcionalno autoritativnog i efikasnog sistema rukovođenja zemljom u ratu;

– Postojanje jedinstvenog jugoslovenskog ratišta čija se suština ne iscrpljuje u vojnom aspektu. U uslovima opštenarodnog odbrambenog rata ratište je kompleksna kategorija i ona podrazumeva pored vojnih još i političke, ekonomske, informativne, saobraćajne, propagandne, moralne i druge aspekte.

Ako pođemo od toga da su navedene pretpostavke nesporno odsudno važan uslov uspešne odbrane zemlje, onda je neophodno konstatovati da je takva odbrana zemlje ozbiljno dovedena u pitanje dejstvom društvene krize koja je te pretpostavke ugrozila.

Pored toga, nastala situacija u zemlji opasna je po odbranu i zbog toga, što je pogoršan njen međunarodni ugled uz epitet neuralgičnog područja bremenitog opasnostima i za druge.

Od svih za uspešnu odbranu neophodnih pretpostavki može se reći da je u zadovoljavajućoj meri očuvana Jugoslovenska narodna armija koja uspešno odoleva svim udarima kriznog stanja. Može se još računati i s tim da kod prevladjućeg dela naših građana nije ugrožena ni ljubav prema slobodi zemlje jer „nijedan narod ne voli naoružane misionare“ (Robespjer). Danas se, međutim, sve više ističe problem odsustva faktora integracije građana naše zemlje u svemu, pa bi se taj problem javio i u slučaju odbrane. Ali, recimo to još jednom, stvarne društvene prilike u našoj zemlji su u ovom trenutku daleko od stanja sa kojim se računalo kada su nastale naše poznate tvrdnje da naoružani narod ne može biti pobeđen i da nema bezizlaznih situacija. Danas mi, međutim, ne znamo



pouzđano u kojoj je meri odbrambena motivisanost naših građana primerena ovim postavkama.

Ako se na ovom mestu ne pominju oružane snage SFRJ kao očuvana pretpostavka uspešne odbrane, nego se takvom smatra samo JNA, to se ne čini slučajno. Razloga za takvu tvrdnju ima mnogo.

Pre svega, treba reći da pri ovoj oceni ne polazimo ni od kakvih službenih i empirijskih podataka, već o tome stanju sudimo uzimajući u obzir ukupne društvene prilike s jedne i neka sistemska rešenja s druge strane.

Polazeći od tih okolnosti neminovno je reći da je Teritorijalna odbrana danas daleko iza JNA u pogledu primerenosti njenog stanja njenoj, Ustavom SFRJ ustanovljenoj društvenoj funkciji. U postavljanju te tvrdnje polazi se naročito od sledećih okolnosti.

Mada je Teritorijalna odbrana deo oružanih snaga SFRJ koje su prema Ustavu SFRJ jedinstvena celina koja štiti nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i Ustavom SFRJ utvrđeno društveno uređenje, ipak se mora reći da razvoj situacije sve više nepovoljno deluje na mogućnost da Teritorijalna odbrana bude na nivou sposobnosti potrebne da bi zajedno sa JNA ostvarivala takvu svoju društvenu ulogu.

Pre nego se izlože osnovni argumenti za tu tvrdnju (ili pretpostavku) treba podsetiti da je i sam postojeći Ustav SFRJ dao osnovu mogućnosti da se Teritorijalna odbrana nađe pod snažnim uticajem društvene krize, odnosno svih nepoželjnih tokova ideološke, političke i druge prirode koje je ona izazvala i koje je (povratno delujući) dalje podstiču. U formulaciji člana 240. Ustava SFRJ daju se različite kvalifikacije u pogledu društvene prirode JNA, odnosno, TO. Naime, iako se konstatuje da oružane snage SFRJ čine jedinstvenu celinu, ipak se samo za JNA kaže da je ona zajednička oružana sila svih naroda i narodnosti i svih radnih ljudi i građana. Međutim, za teritorijalnu odbranu Ustav kaže da ona predstavlja najširi oblik organizovanog oružanog opštenarodnog otpora, što znači da se ne daje ista kvalifikacija društveno-političke prirode za oba dela jedinstvenih oružanih snaga.

Ustav SFRJ, takođe, sadrži osnovu mogućnosti divergentnog uticaja na Teritorijalnu odbranu od strane društvenih činilaca koji je neposredno organizuju. To se u prvom redu

odnosi na republike, pa još uvek i na autonomne pokrajine. Naime, ne utvrdivši detaljnije nadležnost Predsedništva SFRJ u odnosu na TO, Ustav SFRJ dao je mogućnost da se Zakonom o opštenarodnoj odbrani ta nadležnost reducira do nivoa koji je funkcionalno i politički neprihvatljiv. Tako je pomenutim zakonom propisano da Predsedništvo SFRJ utvrđuje samo osnove planova razvoja i osnove organizacije oružanih snaga (kada je u pitanju TO), a kada je u pitanju JNA, njegove su nadležnosti potpune jer ono utvrđuje i plan razvoja i organizaciju i formaciju JNA. Takođe, taj zakon objektivno čini veliki ustupak već davno ispoljenim a danas naročito potenciranim aspiracijama o svojatanju i razvoju TO kao republičke vojske time što propisuje da Predsedništvo SFRJ, u funkciji vrhovne komande, imenuje i razrešava od dužnosti komandanta Teritorijalne odbrane republike i autonomne pokrajine čineći to na predlog nadležnog organa republike, odnosno pokrajine.

Razume se da navedene ustavne i zakonske nedoslednosti, same za sebe, i ne bi morale biti funkcionalno, a naročito ne politički sporne kada se ne bi radilo o društvenoj krizi, a naročito o krizi odnosa u ostvarivanju ustavnog koncepta odnosa u federaciji. Jer, danas nisu retka osporavanja i onih stavova Ustava SFRJ u slučaju koji su principijelni. Pogotovo je to slučaj onda kada postoji mogućnost da se neko postojeće rešenje različito tumači.

Značajno je pomenuti i stav iz člana 239. Ustava SFRJ u kome se republike i pokrajine čine nadležnim da „svaka na svojoj teritoriji“ pored ostalog organizuje i rukovodi teritorijalnom odbranom, čime su mogućnosti uticaja republika (pokrajina) na stanje u TO daleko iznad mogućnosti koje u tom pogledu faktički ima federacija. U takvim okolnostima, kada republika (pokrajina) dominantno odlučuje o veličini, organizaciji, sistematizaciji, formaciji, opremanju, finansiranju, obučavanju i vaspitanju, te o kadrovskoj politici u Teritorijalnoj odbrani, jasno je da treba računati s tim da će se taj deo oružanih snaga zemlje ponašati prema politici republike. Pojednostavljeno rečeno, treba računati s tim da će TO slediti politiku republike kojoj pripada, nezavisno od toga što je vrhovna komanda nad oružanim snagama jedinstvena. Poslednjih dana to se drastično manifestuje u slučaju naređenja o povlačenju oružja na čuvanje u kasarne JNA. Saglasno takvim



okolnostima, koje su naša realnost, sa adekvatnim angažovanjem Teritorijalne odbrane prema odluci Predsedništva SFRJ valjalo bi računati skoro samo ukoliko bi se takva odluka podudarila sa politikom, tj. interesom republike. Takvo ponašanje se može očekivati kako u slučaju agresije, tako i, pogotovu, u slučaju nastanka vanrednih prilika i potrebe njihovog eliminisanja. U tom pogledu su vrlo indikativna neka rešenja u ustavnom sistemu Republike Slovenije.

Što se tiče nadležnosti Predsedništva SFRJ u odnosu na odbranu zemlje, valja konstatovati njenu nepotpunost što se potvrđuje činjenicom da Ustav zemlje ne utvrđuje da je to telo nadležno za rukovođenje odbranom zemlje. To se ne predviđa ni za jedan drugi savezni organ. Jedino je jasno ustanovljena uloga Predsedništva SFRJ u odnosu na oružane snage. Međutim, kako oružana borba nije jedini vid odbrambenog ponašanja, niti su oružane snage jedini nosilac ukupnog otpora neprijatelju, to je bilo neophodno da se ustanovi nadležnost toga organa federacije u rukovođenju svim aspektima odbrane zemlje. Tako, mi danas nemamo rešenje o tome koji je organ federacije nadležan, na primer, da izvrši mobilizaciju snaga i sredstava čitave zemlje i da ih angažuje (usmeri njihovo angažovanje) onako kako to ratne prilike budu nalažale, nezavisno od toga koja je republika te snage organizovala, odnosno kojoj od njih te snage pripadaju.

Nepovoljne implikacije društvene krize na odbrambenu sposobnost zemlje potenciraju i neka druga rešenja sistemskog karaktera pa i u Ustavu SFRJ. Dovoljno je u vezi s tim imati u vidu rešenja o Predsedništvu SFRJ. Neadekvatnim se, uopšte, a naročito sa stanovišta odbrane zemlje mogu smatrati postojeća rešenja o načinu izbora članova toga organa i njihovih odgovornosti.

Način izbora članova Predsedništva je strateški važno pitanje uopšte, a sa stanovišta odbrane zemlje, posebno. To pitanje nije rešeno adekvatno funkciji federacije, tj. njenoj odgovornosti za odbranu zemlje. Dovoljno je samo konstatovati da Predsedništvo za svoj rad nikome ne odgovara. Jer, njegove članove biraju skupštine republika i pokrajina i oni samo njima i to individualno odgovaraju i samo od njih mogu biti opozvani. Sa njihovim izborom i sa njihovim opozivom Skupština SFRJ, iako najviši organ vlasti u zemlji – nema ništa. Čak u poslednjim ustavnim promenama nije prihvaćen

ni amandman koji je predviđao da Skupština SFRJ može pokrenuti inicijativu za opoziv člana Predsedništva SFRJ. I tako, organ federacije koji ostvaruje i funkciju vrhovnog komandovanja oružanim snagama i koji snosi i istorijsku odgovornost za valjanost svojih odluka o angažovanju oružanih snaga, za neuspehe u tome tako važnom poslu nikome ne odgovara. Takva rešenja druge zemlje savremenog sveta ne poznaju.

Na te okolnosti tzv. systemske prirode na ovom mestu ukazuje se iz dva osnovna razloga. Prvi je što ta neadekvatna rešenja čine još težim posledice koje inače društvena kriza ima po odbranu zemlje, a drugi je što ta rešenja nisu slučajna. Ona su i sama posledica divergentnih tendencija koje su u nas već odavno otpočele i koje su se između ostalog izrazile i na ovaj način. Radi se o konfederalističkoj refleksiji na funkciju i organa federacije, tj. na odnose u federaciji.

U celini gledano, društvena kriza zemlje aktuelizirala je probleme njene odbrane, jer je oslabila i dalje oslabljuje otpornu moć zemlje srazmerno intenzitetu svog nepovoljnog delovanja na vrednosti, odnosno pretpostavke koje imaju odlučujući značaj za uspeh zemlje u odbrani.

Ovome treba dodati da bi bila fatalna zablude verovati da naše društvene prilike (neprilike) ostavljaju ravnodušnim spoljni svet. To se ne može reći ni za velike sile, a pogotovu ne za zemlje našeg neposrednog okruženja uprkos poboljšanja opšte međunarodne situacije.

Jer, interes susednih zemalja za prilike u Jugoslaviji postoji i to iz dva osnovna motiva. Prvi je mogućnost njihovog daljeg komplikovanja sa širim posledicama po bezbednost na Balkanu, južnoj Evropi i šire, pa tako i za njihovu bezbednost. Drugi motiv je u mogućnosti da dalji nepovoljni razvoj situacije u Jugoslaviji otvori nade za realizovanje starih ili novonastalih aspiracija prema delovima Jugoslavije.

## POLITIČKI I SVOJINSKI PLURALIZAM NOSE SOBOM BROJNE NEIZVESNOSTI PO ODBRANU ZEMLJE

Društvena i privredna reforma, iznuđena neuspehom dosadašnjeg koncepta društvenog uređenja da obezbedi razvoj zemlje primeren njenim stvarnim mogućnostima i savremenim



potrebama čoveka, otvorila je problem oslobađanja ljudske stvaralačke moći putem maksimalne proizvodne stimulacije i pune demokratske humanizacije društvenih odnosa sa dominacijom čoveka – građana.

Ostvarenje njene suštine, podrazumeva radikalne promene u ekonomskom i političkom sistemu. Prve podrazumevaju napuštanje koncepta društvene svojine kao vladajućeg oblika svojine nad sredstvima za proizvodnju i dopunu mnoštvom drugih oblika svojine; druge pak, podrazumevaju radikalne promene u političkom sistemu otvaranjem procesa demokratizacije i pluralizma političkih partija – stranaka, organizacija ili pokreta kao ravnopravnih aktera političkog sistema i političkog života, kao jedna od pretpostavki tome procesu.

Prvi potezi na reformi takvih, generalnih, razmera su već učinjeni. Za sada, u privredi (gde su regularniji) oni su jasniji i efektniji nego u oblasti političkog sistema.

Šta svojinski pluralizam znači neposredno za odbranu zemlje?

U najužoj vezi s tim pitanjem, valja konstatovati da uvođenje svojinskog pluralizma zahteva značajne korekcije u postojećem sistemu odbrane budući da su dosada društvena svojina i društvena preduzeća bili osnovni izvori materijalnih potreba odbrane. Danas, međutim, teorijski gledano, valja računati s mogućnošću da preovlađujući deo naših materijalnih potencijala bude u vandruštvenom sektoru privrede, te da, usled toga, u tom delu privrede bude angažovan i veći deo naše radne snage, tj. radnog – ljudskog potencijala. To je svakako velika novina i sa njom treba računati ne samo kao novom stvarnošću, već i kao sa aktuelnim problemom. Aktuelnost tog pitanja je i u okolnosti za Zakon o preduzećima, Zakon o stranim ulaganjima i Zakon o društvenom kapitalu (propisi sistemskog karaktera koji su na nov način uredili odnose u oblasti privrede) nisu tako reći ništa rekli o pitanju odbrane, ali ništa nije rečeno za druge oblike preduzeća.

Nastale promene u oblasti privrednog sistema dosta intenzivno zaživljavaju u stvarnosti i stoga je preka potreba da se kompetentno utvrde sve implikacije koje te promene imaju za odbranu zemlje. Tih promena ima dosta. Primera radi, pomenućemo neke od njih.

Planovi odbrane i planovi razvoja odbrane društveno-političkih zajednica do sada su računali sa društvenim preduzećima i u odnosu na njih su imali velika ovlašćenja. Jer, Ustav SFRJ je utvrdio obaveznost organizacija udruženog rada da svoje odbrambene pripreme ostvaruju u skladu sa planovima i zahtevima nadležnih organa društveno-političkih zajednica. To znači da su planovi opština, pokrajina i republika bili stalno ishodište obaveza društvenih preduzeća. Danas je situacija izmenjena jer je u našem privrednom sistemu došlo do nastajanja novih privrednih subjekata čiji je jedini motiv poslovanje i angažovanja svoga kapitala – profit! Stoga se kao aktuelno postavlja pitanje kako ustanoviti način tj. utvrditi tu meru posezanja za privatnim ili drugim vandrúštvenim kapitalom koja će biti u skladu sa društvenim potrebama s jedne i motivima vlasnika kapitala, s druge strane. Svaka proizvoljnost u posezanju za sredstvima vlasnika kapitala, mogla bi biti društveno štetna jer bi ih to moglo demotivisati u angažovanju kapitala u našoj zemlji čime bismo mogli ugroziti reformu i privredni razvoj zemlje uopšte.

Promene su znatne i u oblasti društvene privrede. Sa stanovišta odbrane značajno je podsetiti da osnovna organizacija udruženog rada nije više obavezni oblik organizovanja naše privrede. A ona je do sada bila osnovni subjekt naše privrede i imala je i tretman osnovnog subjekta odbrane u privredi. Isto tako, Zakon o preduzeću ne čini preduzeća obaveznim da na dosadašnji način planiraju, dok postojeći Zakon o opštenarodnoj odbrani predviđa takvu obavezu organizacija udruženog rada svih nivoa. Takođe, ti oblici složenih preduzeća nisu isto što su do sada bile – složene organizacije udruženog rada, pa se postavlja pitanje da li su ta preduzeća i obavezni subjekti odbrane, itd.

Na sva ta strateški važna pitanja naše odbrane još nisu dati odgovori iako se pomenuti zakoni primenjuju već više od godinu dana. Praksa odbrambenih priprema takva rešenja očekuje. Ona moraju biti doneta što je moguće pre, makar bila i – prelazna, kako bi se nova praksa pravno uredila. Teško je razumeti što se to do sada već nije uradilo.

Što se, pak, tiče implikacija političkog pluralizma na odbranu zemlje, to je daleko složenije pitanje. Pogotovu u početnoj fazi njegovog konstituisanja. A ta faza će u nas očigledno veoma dugo trajati i imati mnoge neizvesnosti.



Prva novina nastala uvođenjem političkog pluralizma je u okolnostima što u uslovima pune ravnopravnosti svih političkih stranaka, partija, organizacija i pokreta (koji su dozvoljeni) Savez komunista, odnosno druge naše društveno-političke organizacije postaju sa njima u svemu ravnopravni politički partneri. To znači da i u samom konceptu i u praksi sistema naše odbrane SKJ i druge društveno-političke organizacije gube dosadašnji položaj koji je bio i ustavom i zakonom uređen. Tako će politički uticaj na društvene odnose u oblasti (povodom) odbrane zemlje i na ukupnu politiku odbrane uticati i druge političke stranke i to srazmerno njihovoj političkoj moći. A ta politička moć je najjača ako se radi o partiji (partijskoj koaliciji) koja učestvuje sa najviše predstavnika u najvišem organu vlasti – skupštini (parlamentu) zemlje.

Dubina tih promena je naročito vidljiva ako se ima u vidu (dosadašnje) mesto i uloga SKJ u političkom sistemu zemlje. U skoroj budućnosti ta uloga će se najverovatnije izmeniti, a verovatno će se postaviti i pitanje budućnosti samog SKJ.

Ono što se danas u vezi s tim postavlja kao veoma aktuelno i odsudno značajno društveno pitanje to je potreba odbrane osnovnih načela koncepcije o odbrani zemlje i osnovnih rešenja u sistemu naše odbrane. To bi se moglo definisati kao „odbrana odbrane“.

Najviši interesi naše zemlje potenciraju potrebu da se brani koncepcija i sistem naše odbrane. U toj odbrani do danas je veoma malo učinjeno, s obzirom na realne opasnosti da oni budu i dalje i to intenzivno napadani. A treba računati ne samo sa potrebom nego i sa mogućnošću da se očuvaju osnovne postavke naše koncepcije i, kako je rečeno, osnovna rešenja sistema naše odbrane. Jer, kada se ta načela i ta rešenja stave pod najstrožiju, objektivnu ocenu oni svaku takvu kritičku valorizaciju mogu izdržati. Radi se o konceptu i sistemu koji odgovaraju osnovnom kriterijumu u okviru koga treba vršiti vrednovanje tih rešenja, a taj kriterijum jesu uslovi i zahtevi savremenog rata koji potenciraju upravo ono što je uspešno rešeno konceptom i sistemom naše odbrane. U njima postoje rešenja koja obezbeđuju maksimalno angažovanje ukupnih ljudskih i materijalnih potencijala zemlje na način koji omogućuje da moć tih potencijala bude najefikasnije ispoljena. Tu nespornu činjenicu morala bi da prizna svaka

politička stranka koja pledira da dođe na vlast i da tako preuzme odgovornost za sudbinu zemlje. U pitanju je vitalna potreba zemlje i značajna tvorevina našeg društva.

Reforma privrednog sistema teče regularno i tu su procesi jasni i poželjni i oni već daju početne rezultate. Međutim, stanje u oblasti političkog sistema je daleko složenije. Pre svega neophodno je konstatovati da su tekući procesi njegove transformacije u mnogo čemu neregularni, (nesaglasni Ustavu SFRJ) konfuzni i bremeniti ne samo potencijalnim nego već i sasvim realnim opasnostima. Tako, dok su izmene Ustava SFRJ izvršene 1988. godine regularna osnova za proces transformacije ekonomskog sistema, dotle se u oblasti političkog sistema nalazimo u fazi svojevrsne ustavne blokade (krize) ili ustavnog interregnuma. To je veoma ozbiljan problem jer su glavni politički procesi u nas sporni sa stanovišta Ustava SFRJ i već se ozbiljno približavamo bezvlašću.

Upravo taj politički nered, odsustvo regularnosti koja bi bila zasnovana na saveznim propisima ustavna kriza (blokada, interregnum), stvaraju uslove za neregularne političke procese. To može rezultirati veoma opasnim posledicama po zemlju, pa i sa diktaturom desnice sa svim teškim posledicama. To bi krizu produbilo i moglo bi dovesti do dugoročnijeg blokiranja svake šanse da ona bude prevladana. Imajući u vidu programe stranaka koje su pobedile, više je nego jasno da će njihova vođstva preko svojih zastupnika zahtevati na svim nivoima reviziju dosadašnje politike u svemu, pa tako i u odnosu na odbranu u celini. Pretenzije tih (desnih) stranaka su u tom pogledu radikalne: ako dođu na vlast u federaciji one će se tako i na tom nivou ponašati. Desi li se to, treba računati da će desne političke snage koristiti pozicije vlasti da što radikalnije izvrše reviziju politike i koncepcije opštenarodne odbrane i suzbiju uticaj komunista i drugih levih političkih snaga na strategiju i politiku odbrane, računajući pri tome i sa radikalnim posezanjem u kadrovsku problematiku oružanih snaga, organa uprave za poslove narodne odbrane i dr. Na udaru će se naći nastava iz oblasti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, profesionalni kadrovi odbrane, pa tako i sistem njihovog školovanja. Refleksija dolaska na vlast desnih snaga će uslediti i u sastavu, i u politici Predsedništva SFRJ, s mogućnošću da za predsednika (koji u ime Predsedništva



SFRJ rukovodi i komanduje oružanim snagama) dođe najortodoksniji predstavnik desne stranke.

S tim u vezi valja reći da nije suština problema u pojavi novih političkih vođa i partija pa i najreakcionarnije orijentacije. Problem je u tome što njihove programe podržavaju tako ogromne mase birača, čija politička svest i orijentacija nisu nastale pod uticajem tih vođa i njihovih novih partija. Vođe su samo znale da njihovo političko raspoloženje artikuliraju i iskoriste. Bitno je da je političko opredeljenje masa koje su stale iza njihovih programa neskriveno. A ono je – antijugoslovensko! To je centralni problem svega pa i odbrane. To najdramatičnije pokazuje koliko smo u ovom trenutku daleko od najvažnije pretpostavke uspešne odbrane. Jer, Jugoslavija nije zajedničko dobro, odnosno ona se takvom ne shvata i to od tako velikog dela stanovništva u naše dve republike, koliko je bilo potrebno da moćnom većinom pobede političke stranke antijugoslovenske orijentacije.

Tako, politički pluralizam kakav je na sceni umesto da bude put ka demokratiji sve je manje to, jer sve više pretpostavlja opasnošću da se izrodi u put koji vodi destruktiji, bezumlju, diktaturi. Nastavi li se ovako odbrambena moć zemlje će znatno oslabiti, što bi potenciralo i unutrašnje i spoljne opasnosti po zemlju.

## SUMMARY

### DEFENCE OF THE COUNTRY IN CONDITIONS OF ITS SOCIAL CRISIS AND OF POLITICAL AND OWNERSHIP PLURALISM

The crisis of our society most directly affects the defensive abilities of our society by undermining its social, political and economic stability.

The constitutional order of the country is being jeopardized by internal rather than external threats. Such unfavourable internal processes will increasingly encourage external aspirations against our country. The interconnection and combination between these two processes make the greatest threat against the sovereignty, independence, territorial integrity and constitutional order of Yugoslavia.

The most dangerous source of the internal instability of our country is the intolerance between the Yugoslav nations and a dying out of their motivation and interest for living in the Yugoslav socialistic federal community of nations.

Progressive forces are not able, for the time being, to resist effectively the frenzied offensive of the rightist nationalistic forces.

Because of the constitutional crisis (a constitutional interregnum) irregular political processes unfold on our public or political scene. The existing constitutional blockade is a warning sign of future great difficulties in the struggle for getting the new Constitution of the country.

The above mentioned and other retrograde processes justify the warning issued by the Presidency of the SFRY that over our county looms a danger of a civil war fought on a nationalistic basis. Very significant in such situation is a consistent and energetical fighting for preservation of the concept and fundamental solutions of our total national defence system, as a social accomplishment whose adequacy must not be questioned or jeopardized, under the condition of its objective assessment in the light of most relevant criteria. This implies elimination of ideologized postulates from all doctrinal documents, by which the value of essential principles of total national defence and of its practical solutions will not be reduced.

## RÉSUMÉ

### LA DEFENSE NATIONALE DANS LES CONDITIONS DE LA CRISE SOCIALE ET DU PLURALISME POLITIQUE ET DE PROPRIETE

L'action défavorable de la crise sociale sur la capacité de défense nationale se manifeste le plus directement par le fait qu'elle contribue à la destruction de la stabilité sociale, politique, et économique du pays ainsi qu'à celle de la cohérence nationale.

A l'heure actuelle, l'ordre constitutionnel du pays est menacé par des dangers plutôt intérieurs qu'extérieurs. Les processus intérieurs défavorables continueront d'encourager toujours plus les aspirations extérieures à l'égard de notre pays. Ces deux processus conjugués constituent le danger le plus grave pour la souveraineté, l'indépendance, l'intégrité territoriale et l'ordre constitutionnel de la Yougoslavie.

L'intolérance nationale et l'évanouissement des motifs de la lutte pour la communauté socialiste fédérative yougoslave sont le générateur de l'instabilité intérieure du pays le plus dangeureux. Actuellement, les forces progressistes ne sont pas à même de s'opposer avec efficacité à la vague euphorique des forces de droite et nationalistes.

Par suite de la crise constitutionnelle (interrègne constitutionnel) sur la scène publique entrent des processus politiques illégitimes. L'actuelle obstruction constitutionnelle annonce à titre d'avertissement beaucoup de difficultés dans la lutte pour la nouvelle Constitution nationale.

Les processus cités, et tant d'autres de nature retrograde, expliquent le bien-fondé de l'avertissement de la Présidence de la RSF de Yougoslavie sur le danger d'une guerre civile qui aurait le nationalisme pour origine. Dans cette situation, il importe surtout d'engager une lutte conséquente pour la suvegarde de la conception et des solutions fondamentales du système de défense populaire généralisée étant l'acquis social dont la nature adéquate ne saurait être mise en cause, à condition qu'il soit valorisé d'une façon objective suivant les critères



pertinents et fiables. Cela sousentend la nécessité d'éliminer de tous les documents doctrinaux les idées et postulats fondés sur l'idéologie, ce qui ne risquerait de réduire en rien la valeur essentielle des principes de la défense populaire généralisée et de ses solutions dans la pratique.

## РЕЗЮМЕ

### ОБОРОНА СТРАНЫ В УСЛОВИЯХ ОБЩЕСТВЕННОГО КРИЗИСА, ПОЛИТИЧЕСКОГО И СОБСТВЕННОСТНОГО ПЛЮРАЛИЗМА

Общественный кризис самым непосредственным образом неблагоприятно отражается на оборонительной способности страны, ибо им разбита политическая и экономическая устойчивость и компактность страны. В настоящий момент конституционному порядку угрожают больше внутренние, чем внешние опасности. Эти неблагоприятные внутренние процессы будут все больше поощрять и внешние претензии к нашей стране. Увязка этих двух процессов представляет собой самую большую опасность для суверенитета, независимости, территориальной целостности и конституционного порядка Югославии.

Самый опасный генератор внутренней неустойчивости страны – это межнациональная нетолерантность и ослабление мотива и борьбы за югославское федеративное содружество. Прогрессивные силы пока не в состоянии оказать эффективное сопротивление восторженному налету правых, националистических сил.

В обстановке конституционного кризиса (конституционного *inpergru*-та) на публичной сцене происходят нерегулярные политические процессы. Существующий конституционный блокад представляет собой предупреждающий признак тех больших затруднений, ожидающих нас в борьбе за новую конституцию страны.

Указанные и другие ретроградные процессы делают обоснованным предупреждение Президиума СФРЮ об опасности гражданской войны на националистической основе. В такой ситуации большое значение имеет упорная борьба за сохранение концепции и основных решений системы всенародной обороны как общественного достижения, соответствие которого нельзя ставить под вопрос, при условии ее объективной оценки в свете самых релевантных критериев. Это подразумевает устранение из всех доктринальных документов идеологизированных установок, чем не уменьшается ценность принципов всенародной обороны и ее практических решений.